

168

USTAWA

z dnia 29 czerwca 1963 r.

o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych.

Rozdział 1.

Przepisy ogólne o podziale gospodarstw rolnych.

Art. 1. Podział gospodarstwa rolnego w drodze zbycia jego części, działu spadku albo zniesienia współwłasności może być dokonany tylko z zachowaniem przepisów niniejszej ustawy.

Art. 2. 1. Gospodarstwo rolne może być podzielone w drodze zbycia jego części, działu spadku albo zniesienia współwłasności tylko wtedy, gdy części utworzone przez podział bądź same przez się, bądź też wraz z gruntami stanowiącymi już własność nabywcy odpowiadają podstawowym normom obszarowym.

2. Gospodarstwo rolne może być podzielone w drodze zbycia lub zniesienia współwłasności również wtedy, gdy nabywcą części gruntów w drodze zbycia lub zniesienia współwłasności jest właściciel gospodarstwa rolnego odpowiadającego minimalnym normom obszarowym, a nabywana część gruntów ma wejść w skład tego gospodarstwa, przy czym:

- 1) pozostała część gruntów gospodarstwa, które ma ulec podziałowi, będzie odpowiadała podstawowym normom obszarowym lub
- 2) obszar gospodarstwa, które ma ulec podziałowi, jest mniejszy od minimalnych norm obszarowych, lub
- 3) obszar gospodarstwa, które ma ulec podziałowi, jest mniejszy od podstawowej normy obszarowej, ale w wyniku podziału obszar gospodarstwa nabywcy po jego uzupełnieniu będzie większy od obszaru gospodarstwa, które ma ulec podziałowi, bądź też to ostatnie gospodarstwo w wyniku podziału ulegnie likwidacji.

3. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia określi podstawowe i minimalne normy obszarowe, jak również warunki

uznania gospodarstw za ulegające likwidacji w wyniku podziału.

4. Za jedno gospodarstwo rolne uważa się również takie gospodarstwo, w skład którego wchodzi grunty stanowiące odrębną własność każdego z małżonków.

5. Przepisy ust. 1 i 2 nie dotyczą wydzielenia części gospodarstwa na rzecz Państwa oraz wydzielenia gruntów wchodzących w skład gospodarstwa, które wyznaczone zostały na cele budowlane na podstawie przepisów o terenach budowlanych na obszarach wsi bądź w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Art. 3. Przepisy art. 2 stosuje się odpowiednio do nabywania własności gruntów przez zasiedzenie.

Art. 4. Umowa o podział gospodarstwa rolnego nie może być zawarta bez uzyskania decyzji organu do spraw rolnych prezydium powiatowej rady narodowej (miejskiej rady narodowej miasta stanowiącego powiat, dzielnicowej rady narodowej w mieście wyłączonym z województwa) stwierdzającej, że projekt podziału odpowiada przepisom niniejszej ustawy.

Rozdział 2.

Dziedziczenie gospodarstw rolnych.

Oddział 1.

Osoby uprawnione do dziedziczenia.

Art. 5. 1. Gospodarstwo rolne należące do spadku mogą dziedziczyć tylko spadkobiercy, którzy:

- 1) bezpośrednio przed otwarciem spadku pracowali w tym gospodarstwie nieprzerwanie przynajmniej przez jeden rok,

- 2) prowadzą w chwili otwarcia spadku inne indywidualne gospodarstwo rolne albo pracują w gospodarstwie rolnym współmałżonka lub jego rodziców,
 - 3) w chwili otwarcia spadku są małoletnimi albo uczniami pobierającymi naukę zawodu lub uczęszczającymi do szkół średnich, albo studentami szkół wyższych,
 - 4) w chwili otwarcia spadku są trwale niezdolni do pracy.
2. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia określi:
- 1) warunki uznania pracy w gospodarstwie rolnym za wykonywaną nieprzerwanie przez jeden rok bezpośrednio przed otwarciem spadku,
 - 2) zasady i tryb stwierdzania trwałej niezdolności do pracy.
3. W braku spadkobierców określonych w ust. 1 pkt 1 i 2 gospodarstwo rolne dziedziczy również spadkobierca nie wymieniony w ust. 1, jeżeli ma dostateczne kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego i oświadczy w państwowym biurze notarialnym albo w sądzie spadku, nie później niż w ciągu 6 miesięcy od dnia otwarcia spadku, gotowość prowadzenia gospodarstwa spadkowego.

Art. 6. 1. W braku spadkobierców uprawnionych do dziedziczenia gospodarstwa rolnego według przepisów art. 5 gospodarstwo to przypada Państwu jako spadkobiercy ustawowemu.

2. Państwo uważa się za spadkobiercę ustawowego gospodarstwa rolnego także wtedy, gdy do dziedziczenia uprawnione są wyłącznie osoby, które w chwili otwarcia spadku są trwale niezdolne do pracy; w takim wypadku Państwo dokonuje na rzecz tych osób spłat odpowiadających wartości ich udziału w gospodarstwie spadkowym po odliczeniu długów obciążających to gospodarstwo.

Oddział 2.

Dział spadku.

Art. 7. 1. W razie działu spadku do otrzymania gospodarstwa rolnego lub jego części (art. 2 ust. 1) uprawnione są osoby wymienione w art. 5 z wyjątkiem spadkobierców, którzy w chwili otwarcia spadku są trwale niezdolni do pracy, i to w następującej kolejności:

- 1) spadkobiercy, którzy bezpośrednio przed otwarciem spadku pracowali w tym gospodarstwie nieprzerwanie przynajmniej przez jeden rok,
- 2) spadkobiercy, którzy prowadzą w chwili otwarcia spadku inne indywidualne gospodarstwo rolne albo pracują w gospodarstwie rolnym współmałżonka lub jego rodziców,
- 3) spadkobiercy, którzy mają dostateczne kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego i we właściwym czasie oświadczyli gotowość prowadzenia gospodarstwa rolnego należącego do spadku,
- 4) spadkobiercy, którzy w chwili otwarcia spadku byli małoletnimi albo uczniami pobierającymi naukę zawodu lub uczęszczającymi do szkół średnich, albo studentami szkół wyższych.

2. Za zgodą spadkobierców, wymienionych w ust. 1, gospodarstwo mogą otrzymać spadkobiercy bez zachowania kolejności określonej w tym przepisie. Możliwość jednak otrzymania gospodarstwa bez zachowania kolejności nie dotyczy spadkobierców, wymienionych w ust. 1 pkt 4.

Art. 8. Spadkobiercy, którzy bezpośrednio przed otwarciem spadku pracowali w gospodarstwie rolnym należącym do spadku nieprzerwanie przynajmniej od roku i którzy nie otrzymali przy działu spadku gospodarstwa rolnego lub jego części, jak również spadkobiercy, którzy w chwili otwarcia spadku byli trwale niezdolni do pracy, otrzymują spłaty odpowiadające wartości ich udziału spadkowego.

Art. 9. 1. Spadkobiercy, którzy w chwili otwarcia spadku prowadzą inne indywidualne gospodarstwa rolne lub pracują w gospodarstwie rolnym małżonka lub jego rodziców

i którzy przy działu spadku nie otrzymali gospodarstwa rolnego lub jego części, otrzymują spłaty odpowiadające wartości ich udziału spadkowego.

2. Jednakże spłaty te mogą być odpowiednio obniżone, przy czym przy określeniu stopnia obniżki bierze się pod uwagę:

- 1) typ, wielkość i stan gospodarstwa rolnego należącego do spadku,
- 2) społeczny koszt otrzymanego przez spadkobiercę wykształcenia średniego i wyższego oraz darowizny dokonane przez spadkodawcę za życia, jeżeli nie podlegały one zaliczeniu na schedę spadkową,
- 3) typ, wielkość i stan gospodarstwa rolnego spadkobiercy albo gospodarstwa rolnego małżonka lub jego rodziców.

Art. 10. 1. Spadkobiercy, którzy w chwili otwarcia spadku byli małoletnimi albo uczniami pobierającymi naukę zawodu lub uczęszczającymi do szkół średnich, albo studentami szkół wyższych i którzy nie otrzymali przy działu gospodarstwa rolnego lub jego części, otrzymują spłaty w granicach wartości ich udziału spadkowego z uwzględnieniem wieku spadkobierców i potrzeb związanych z pobieraniem nauki.

2. Wysokość i sposób uregulowania tych spłat spadkowych określi Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.

3. Spadkobiercy określeni w ust. 1 odpowiadają za długi spadku stosownie do przepisów prawa spadkowego w takiej części, jaką przedstawia wartość spadku nie wchodzącego w skład gospodarstwa rolnego do wartości całego spadku.

4. Odpowiedzialność za długi spadku w tej części, w jakiej nie odpowiadają spadkobiercy określeni w ust. 1, przechodzi na spadkobiercę, który w drodze działu spadku otrzymał gospodarstwo rolne. Jeżeli gospodarstwo to podzielone zostało między kilku spadkobierców, odpowiedzialność za wymienione długi przechodzi na tych spadkobierców proporcjonalnie do wartości otrzymanych przez nich części tego gospodarstwa.

Art. 11. Spadkobierców wymienionych w art. 5 ust. 3, którzy przy działu nie otrzymali gospodarstwa rolnego ani jego części, uważa się w stosunku do części spadku stanowiącej gospodarstwo rolne — tak, jakby spadkobiercami nie byli.

Art. 12. 1. Jeżeli do spadku należy inny jeszcze majątek oprócz gospodarstwa rolnego, udziały spadkobierców w gospodarstwie rolnym zalicza się na poczet ich udziału w całym spadku.

2. W takim wypadku spadkobierca, który wyznaczony jest do otrzymania spłat z tytułu udziału w gospodarstwie rolnym, może otrzymać zamiast tych spłat lub ich części odpowiednio większą część pozostałego majątku spadkowego.

Art. 13. Wierzytelność z tytułu spłat spadkowych należną od spadkobiercy, który otrzymał gospodarstwo rolne lub jego część, zabezpiecza się na żądanie uprawnionego spadkobiercy przez ustanowienie hipoteki na nieruchomości wchodzącej w skład gospodarstwa rolnego. Ustanowienie hipoteki — w braku księgi wieczystej — może nastąpić przez złożenie dokumentów do zbioru dokumentów.

Art. 14. Rada Ministrów ustali zasady i tryb udzielania bankowej pomocy kredytowej dla spadkobierców gospodarstw rolnych.

Art. 15. 1. Spadkobiercy wymienieni w art. 5 ust. 1, którzy przy działu spadku nie otrzymali gospodarstwa rolnego lub jego części, a do czasu tego działu zamieszkiwali w tym gospodarstwie, zachowują uprawnienie do dalszego tam zamieszkiwania, jednakże nie dłużej niż 5 lat, a gdy chodzi o małoletnich nie dłużej niż 5 lat od dojścia do pełnoletności.

2. Uprawnienia określone w ust. 1 przysługują również spadkobiercom nie wymienionym w art. 5, którzy w chwili działu spadku zamieszkiwali w gospodarstwie spadkowym.

3. Przepis ust. 1 o ograniczeniu okresu zachowania uprawnień do zamieszkiwania nie dotyczy spadkobierców trwale niezdolnych do pracy.

4. Do zamieszkiwania określonego w ust. 1—3 stosuje się odpowiednio przepisy o służebności mieszkania.

Art. 16. Szacunek nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego w celu określenia wartości udziałów spadkobierców tego gospodarstwa przeprowadza się według przepisów obowiązujących przy sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych.

Art. 17. Przepisy niniejszej ustawy o dziale spadku stosuje się także do zniesienia współwłasności gospodarstwa rolnego powstałej w wyniku działu spadku.

Oddział 3.

Przepisy szczególne.

Art. 18. 1. Rozporządzenia testamentowe sprzeczne z przepisami ustawy niniejszej są nieważne.

2. Ustalenie zachowku następuje z uwzględnieniem przepisów niniejszej ustawy.

Art. 19. Prawa spadkobierców do spadku stwierdza się według zasad ogólnych z uwzględnieniem zmian w zakresie dziedziczenia wynikających z przepisów niniejszej ustawy. W postanowieniu o stwierdzeniu praw do spadku — poza wymienieniem udziałów wszystkich spadkobierców w całym spadku — wymienia się również udziały spadkobierców, określonych w art. 5, w gospodarstwie rolnym.

Art. 20. Postępowanie w sprawie o dział spadku może być wszczęte także na wniosek organu do spraw rolnych prezydium powiatowej rady narodowej (miejskiej rady narodowej miasta stanowiącego powiat, dzielnicowej rady narodowej w mieście wyłączonym z województwa).

Art. 21. Umowy dzierżawy gospodarstwa rolnego lub jego części zawarte przez spadkodawcę z osobami, które są jego spadkobiercami, wygasają z upływem roku gospodarczego, w którym nastąpiło otwarcie spadku.

Art. 22. 1. Spadkobierca, który otrzymał gospodarstwo rolne, nie może zbyć w całości lub w części gruntów wchodzących w skład tego gospodarstwa w ciągu 5 lat od jego otrzymania.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się w razie:

- 1) zamiany gruntów wchodzących w skład otrzymanego gospodarstwa na inne grunty, zbycia lub zrzeczenia się gospodarstwa na rzecz Państwa lub zbycia gruntów, o których mowa w art. 2 ust. 5.

Rozdział 3.

Zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego wynikłej z innych przyczyn niż dziedziczenie.

Art. 23. 1. W razie zniesienia współwłasności gospodarstwa rolnego gospodarstwo to otrzymuje współwłaściciel, który w nim pracuje nieprzerwanie przynajmniej od roku, chyba że podział gospodarstwa byłby zgodny z postanowieniami art. 2.

2. Jeżeli kilku współwłaścicieli pracuje w gospodarstwie rolnym nieprzerwanie przynajmniej od roku, gospodarstwo otrzymuje ten z nich, na którego wyrażą zgodę wszyscy współwłaściciele; w razie sporu sąd przyznaje gospodarstwo jednemu z nich, mając zwłaszcza na uwadze kwalifikacje współwłaścicieli do prowadzenia gospodarstwa rolnego.

3. Współwłaściciel, który otrzymał gospodarstwo rolne, obowiązany jest do spłaty pozostałych współwłaścicieli, jeżeli w chwili zniesienia współwłasności pracowali w jakimkolwiek gospodarstwie rolnym albo są osobami trwale niezdolnymi do pracy lub małoletnimi, albo uczniami pobiera-

jącymi naukę zawodu lub uczęszczającymi do szkół średnich, albo studentami szkół wyższych.

4. Ograniczenie obowiązku spłat nie dotyczy zniesienia współwłasności gospodarstwa rolnego stanowiącego dorebek małżonków.

5. Jeżeli żaden ze współwłaścicieli nie pracuje we wspólnym gospodarstwie rolnym, zniesienie współwłasności — w braku umowy między współwłaścicielami — następuje na wniosek któregośkolwiek ze współwłaścicieli lub właściwego do spraw rolnych organu prezydium powiatowej rady narodowej (miejskiej rady narodowej miasta stanowiącego powiat, dzielnicowej rady narodowej w mieście wyłączonym z województwa) przez sprzedaż gospodarstwa stosownie do przepisów o postępowaniu niespornym z zakresu prawa rzeczowego. W tym przypadku Skarbowi Państwa przysługuje prawo pierwokupu.

6. Jeżeli współwłaścicielem gospodarstwa jest Państwo, do zniesienia współwłasności między Państwem a pozostałymi współwłaścicielami przez wydzielenie udziału Państwa nie mają zastosowania przepisy art. 2.

7. Przy znoszeniu współwłasności do szacunku nieruchomości stosuje się odpowiednio przepis art. 16.

Rozdział 4.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 24. 1. Jeżeli otwarcie spadku nastąpiło przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się jej przepisy, o ile z ust. 2—8 nie wynika inaczej;

2. Prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego zachowują:

- 1) spadkobiercy, którzy w drodze faktycznych (nieformalnych) działów spadkowych otrzymali w posiadanie gospodarstwo rolne lub jego część;
- 2) spadkobiercy, którzy bezpośrednio przed dniem wejścia w życie ustawy pracowali w tym gospodarstwie przynajmniej przez jeden rok;
- 3) pozostali spadkobiercy określeni w art. 5 ust. 1 pkt 2—4.

3. W braku spadkobierców określonych w ust. 2 pkt 1 i 2 prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego zachowuje również ten z pozostałych spadkobierców, który ma dostateczne kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego i oświadczy w państwowym biurze notarialnym albo w sądzie spadku, nie później jednak niż w ciągu 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, gotowość prowadzenia gospodarstwa spadkowego.

4. W razie zbycia udziału w spadku przez spadkobiercę przed dniem wejścia w życie ustawy nabywca udziału zachowuje prawo do tego udziału bez względu na to, czy zbywca udziału należy do spadkobierców, którzy stosownie do ust. 2 zachowują prawo dziedziczenia.

5. Spadkobiercy określeni w ust. 2 i 3 oraz nabywcy udziałów spadkowych mają również prawo do otrzymania gospodarstwa rolnego lub jego części w drodze działów spadku.

6. Spadkobiercom wymienionym w ust. 2 pkt 1 i 2, którym w drodze działów spadkowych nie zostanie przydzielone gospodarstwo rolne, przysługują spłaty na zasadach określonych w art. 8 i 9. Osobom, które nabyły udział w spadku przed dniem wejścia w życie ustawy, a nie otrzymają gospodarstwa w drodze działów spadku, przysługują spłaty na zasadach określonych w art. 8.

7. Jeżeli kilku spadkobierców użytkuje osobiście wydzielone części gospodarstwa, a podział tego gospodarstwa między uprawnionych spadkobierców z zachowaniem norm określonych w art. 2 ust. 1 nie jest możliwy, normy te nie mają zastosowania.

8. Jeżeli dział spadku już nastąpił, zachowuje on swą moc z tym zastrzeżeniem, że spadkobiercy należący do kategorii osób, którym w myśl ustawy niniejszej spłaty nie przysługują, tracą prawo do nie uiszczonych jeszcze spłat.

Art. 25. Przepisów art. 3 nie stosuje się, gdy bieg terminu zasiedzenia kończy się w ciągu 2 lat po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 26. 1. W ustawie z dnia 13 lipca 1957 r. o obrocie nieruchomościami rolnymi (Dz. U. Nr 39, poz. 172) wprowadza się zmiany następujące:

- 1) art. 2 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Przepis ust. 1 nie ma zastosowania do nabycia działki budowlanej określonej w przepisach o terenach budowlanych na obszarach wsi, jeżeli nabywca nie posiada takiej działki w tej samej miejscowości.”;
 - 2) w art. 2 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Nabycie nieruchomości w drodze dziedziczenia regulują odrębne przepisy.”;
 - 3) w art. 3 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Nieruchomość rolna obciążona należnością Państwowego Funduszu Ziemi lub Banku Rolnego z tytułu nabycia w drodze nadania i sprzedaży albo należnością b. Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej bez względu na to, czy należność jest ujawniona w księdze wieczystej lub zbiorze dokumentów, może być zbywana pod warunkiem przejęcia tej należności przez nabywcę do zapłaty na dotychczasowych warunkach.”;
 - 4) w art. 3 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Zbycie części nieruchomości, o której mowa w ust. 2, może nastąpić pod warunkiem przejęcia przez nabywcę do zapłaty odpowiedniej części należności, jaką określili właściwy do spraw rolnych organ prezydium powiatowej rady narodowej.”;
 - 5) w art. 4 treść dotychczasową oznacza się jako ust. 1 i dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„2. W przypadku nabycia gruntów przez współmałżonka bierze się pod uwagę łączny obszar gruntów należących do obu małżonków lub stanowiących ich udział we współwłasności.”
2. W dekreście z dnia 8 listopada 1946 r. o postępowaniu spadkowym (Dz. U. Nr 63, poz. 346, z 1950 r. Nr 39, poz. 349 i z 1957 r. Nr 39, poz. 172) wprowadza się zmiany następujące:

1) w art. 152 skreśla się § 2;

2) w art. 162 § 1 otrzymuje brzmienie:

„Art. 162. § 1. Gdy przedmiotem działu jest przedsiębiorstwo zarobkowe, którego podział w naturze jest prawnie niedopuszczalny lub ze względów społeczno-gospodarczych byłby niepożądany, sąd przyzna ten majątek spadkobiercy, który o to zgłosi wniosek, innym zaś spadkobiercom przyzna od niego spłaty.”

3. W dekreście z dnia 8 listopada 1946 r. o postępowaniu niespornym z zakresu prawa rzeczowego (Dz. U. z 1946 r. Nr 63, poz. 345, z 1950 r. Nr 38, poz. 349 oraz z 1957 r. Nr 39, poz. 172) w art. 39 skreśla się § 2.

4. W ustawie z dnia 12 marca 1958 r. o sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych oraz uporządkowaniu niektórych spraw, związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego (Dz. U. Nr 17, poz. 71) wprowadza się zmiany następujące:

1) w art. 1 skreśla się ust. 2;

2) w art. 2 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Posiadanie kwalifikacji określonych w ust. 1 pkt 1 nie jest wymagane do nabycia działki budowlanej określonej w przepisach o terenach budowlanych na obszarach wsi, jeżeli nabywca nie posiada takiej działki w tej samej miejscowości.”;

3) skreśla się art. 3.

Art. 27. Ustawa nie narusza przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. o zagospodarowaniu lasów i nieużytków nie stanowiących własności Państwa oraz niektórych lasów i nieużytków państwowych (Dz. U. Nr 29, poz. 166).

Art. 28. Traci moc ustawa z dnia 18 czerwca 1959 r. o zawieszeniu niektórych spłat spadkowych (Dz. U. Nr 36, poz. 227).

Art. 29. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Przewodniczący Rady Państwa: *A. Zawadzki*

Sekretarz Rady Państwa: *J. Horodecki*